

прикметників складається із 24 словоформ (чоловічий, жіночий, середній рід і множина в шести відмінкових опозиціях); думаємо, що кількість словоформ є більшою з урахуванням форм твердої та м'якої груп.

У висвітленні числівника звертається увага на широке й вузьке розуміння цієї частини мови, характеризуються морфологічні й синтаксичні ознаки, розряди за значенням, словозміна та деякі дані з історії формування таких слів. Автор вважає, на противагу традиційній точці зору, що числівник має "специфічну граматичну категорію числа", яка проявляється в протиставленнях числівника *один* усім іншим числівниковим лексемам, що є, на думку автора, *pluralia tantum* (с.129). Звичайно, це питання є дискусійним. До числівників не віднесено *нуль, тисяча, мільйон, мільярд, більйон, трильйон* (що цілком зрозуміло), а також *кільканадцять, стонадцять* і деякі інші (що проблематично). Дробові числівники типу *дві треті* трактуються не як складені, а як синтаксичні одиниці, що не є предметом морфології. Загалом же у розділі про числівник, подаючи у вузькому й широкому ключі розуміння відповідних лексем, автор створює нечіткість і подекуди суперечливість у викладі думки. До певної міри це спостерігаємо і в розділі про займенник, частиномовний статус якого у деяких мовознавчих працях відкидається з огляду на дейктичність таких слів. В.О.Горпинич визнає займенник як частину мови і враховує сукупність ознак, пов'язаних із визнанням її, автор вводить до морфологічних категорій займенника такі, як істоти/неістоти, категорію роду, числа та відмінка. Зрозуміло, що при визнанні автором строкатій співвідносності займенника встановлення наведених категорій спричинює суперечливі твердження; це стосується, приміром, ознак роду в займенникові *ніхто, хтось, хто-небудь, дехто*, (чоловічий, с.147), ознак істоти/неістоти в займенниках та ін.; варто було звернути увагу на наголос у займенникових формах *нікого*.

Розділ про дієслово не містить стільки анти-тезних тверджень, як іменні частини мови. Важливо, що автор подає лексико-семантичні групи діє-

слів, проте суперечливою є думка, що за семантичною повнотою дієслова поділяються на повнозначні і службові та допоміжні, а за валентністю – одновалентні й двовалентні (с.168); за концепцією автора, усі слова мали би бути повнозначними. Важливо, що автор послідовно розглядає усі дієслівні категорії та форми. Варті уваги рубрики, за якими висвітлюються основоположні проблеми морфології, що не завжди однозначно подаються в науковій та навчальній літературі. Визначення прислівника як особливої частини мови, його характеристика з погляду категоріальних, граматичних ознак виконана чітко, хоча можна дискутувати про т. зв. займенникові прислівники (с.252-253), адже автор уже дав їм місце в концепції займенника. Думаємо, що із займенника слід вилучити прислівники, а в розділі про прислівники слід визначити групи за структурою прислівникових основ. Оригінально введено і назву станівник. Тут дотримуємося думки про безпідставність виділення цих слів у окрему частину мови, бо й визначення поняття частини мови, яке Володимир Олександрович подає на с. 21 (аж чотири складники) не спрацьовує щодо станівника. Ми особисто поділяємо погляди В.М.Русанівського, висвітлені в статті про означальні, предикативні й модальні прислівники, а також концепцію прислівника в академічній морфології (1969). Це стосується й виділеної автором ще однієї частини мови – модальника; строкатість цієї частини мови (с.268) якраз і свідчить не на користь утвердження її. Цілком поділяючи погляди автора щодо наявності лексичного значення в службових словах, відзначимо, що таку рису слід би було по-особливому підкреслювати в кожному з описів. Важливо, що наприкінці посібника подаються типи перехідних явищ, про них треба писати ширше. Праця В.О.Горпинича є особливою ще й за стилем викладу, який нагадує курс лекцій; цікава вона багатьма науковими проблемами, вирішення яких потребує значних зусиль для створення досконалого підручника. Монографія В.О.Горпинича є кроком у цьому напрямі. Жаль, що вона як слід не вичитана. При перевиданні книги слід усунути усі технічні ляпсуси комп'ютерного набору як у тексті книги, так і в її бібліографії.

Тамара Розумик

КНИГА ПРО МАЛОВІДОМІ СТОРІНКИ ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ ПАЧОВСЬКОГО*

Василь Пачовський – один із перших і найвизначніших представників раннього українського символізму. Органічно засвоївши та синтезувавши творчий досвід європейської літератури, мистецтва, філософії й естетичної думки з національною

культурною традицією, він витворив свій оригінальний поетичний стиль, що засвідчив появу на українському літературному видноколі дійсно талановитого і модерного письменника.

Довгий час лірика В.Пачовського перебувала на маргінесі літературознавчих досліджень. Це було пов'язано принаймні з двома такими аспектами. По-перше, у радянський період ім'я поета, як і всіх учасників "Молодої Музи", було відсунуто на

* Л.Голомб. Василь Пачовський. Закарпатські сторінки життя і творчості поета. Шкільна серія. Випуск 6. – Ужгород: Гражда-Карпати, 1999. – 146 с.

периферію літературного процесу, а звинувачення у приналежності до модернізму, нібито привнесеного із Західної Європи, спричинилося до повного забуття його поетичного доробку. По-друге, велика частина творчої спадщини митця не публікувалася в Україні, а двотомне видання Зібраних творів, упорядковане і видане родиною письменника в Америці, є, на жаль, унікальним на Батьківщині поета. Тому, на наш погляд, і немає спеціальних системних досліджень творчості В.Пачовського, а окремі статті та публікації (М.Бондаря, М.Ільницького, І.Дзюби, Т.Салиги, В.Лучука та ін.), в яких розглядається його поетичний набуток, не дають вичерпного уявлення про місце письменника в українській літературі першої половини ХХ ст. та про особливості його художньої системи.

Найменше уваги в літературно-критичних працях приділено дослідженню лірики В.Пачовського "закарпатського" періоду (1921-1929) творчості, окресленого збірками "Огні мести" (1919-1921), "З блакитної книги" (1923-1927), "Розгублені звізди" (1927) та поезіями, що були опубліковані на сторінках тогочасної періодики і не ввійшли до названих збірок.

Суттєво заповнює цю прогалину видана професором кафедри української літератури Ужгородського національного університету Лідією Голомб книжка "Василь Пачовський. Закарпатські сторінки життя і творчості" (Ужгород: Карпати-Гражда, 1999). У анотації до неї зазначено, що видання "орієнтоване насамперед на допомогу вчителів-словеснику" і "містить багатий матеріал для ознайомлення учнів із головними прикметами явища українського модернізму, формування в них уявлення про особистість В.Пачовського, основні віхи життєвого шляху поета та його доробок як талановитого майстра слова". Але цим далеко не вичерпується значення рецензованої книги. Безсумнівно цінність видання у тому, що тут уперше широко представлено "закарпатський" період творчості письменника, передруковано кращі зразки його поетичної спадщини, подано дійсно кваліфікований науковий коментар до їх трактування.

Невелика за обсягом книга Л.Голомб містить глибоко концептуальний, науково виважений літературний портрет В.Пачовського. Цьому сприяє насамперед структура видання, яке складається із кількох розділів.

Перший цілком слушно є загальним і має назву "Василь Пачовський та його місце в національно-культурному відродженні Закарпаття". Тут, зважаючи на необізнаність широкого читачького загалу з творчою індивідуальністю поета, авторка дослідження подає біографію митця, акцентуючи вузлові етапи, що позначилися на його творчому зростанні; вдається до конкретного аналізу художньої спадщини В.Пачовського на матеріалі усіх збірок, починаючи від дебютної "Розсипані перли" (1901) до збірок "закарпатського" періоду творчості. Л.Голомб подає нову і цінну інформацію про місце поета-галичанина в національному та літературному відродженні Закарпаття, за вкладом у наукове ви-

вчення історії та культури краю ставить його поряд із М.Драгомановим, І.Франком, В.Гнатюком, І.Панькевичем, В.Бирчаком. "Що ж до художнього осмислення теми Карпат, – твердить дослідниця, – із ним не може рівнятися жоден із поетів Галичини та Наддніпрянщини. Якщо в О.Олеся, С.Черкасенка, Марійки Підгірянки, О.Ольжича, Є.Маланюка, С.Гординського та ін. знаходимо окремі твори, мотиви, образи, нав'язані чаром Срібної Землі, то в В.Пачовського тема Закарпаття органічно входить у його поетичну систему, породжує її ключові образи, диктує символи, які стали складовою частиною художньої концепції єдності українства, що проступає в творчості митця (сріберний дзвін, скарб руської землі, золотий перстень Карпат)" [с.28].

Компонуванню книги передувала велика пошукова робота, адже в ній уперше передруковані розпорошені в різних підручниках-читанках та малодоступних періодичних виданнях 20-х років твори В.Пачовського, в основі яких лежить саме закарпатський матеріал, особливо легендарно-міфологічні джерела. Авторська увага зосереджена тут на таких творах, як "Скарб руської землі", "Сріберний дзвін", "Щедрівка "Просвіті", "Присвята Миколаї Божук", "Тріє царі", що вміщені у розділі "Закарпаття в поезії Василя Пачовського". Сюди ж увійшла добірка віршів із збірок "Огні мести", "З Блакитної книги", "Розгублені звізди", укладених під час перебування автора на Закарпатті, але не надрукованих у той період. Слід зауважити, що вдало підібрані Л.Голомб художні тексти дають досить повне уявлення про неабиякий поетичний хист В.Пачовського і вияснюють обраний авторкою аспект дослідження.

Небезпідставно найбільш повно представлена у розділі збірка "Розгублені звізди", які Л.Голомб слушно назвала "новим варіантом "Розсипаних перлів", але на вищому рівні майстерності, життєвої зрілості, духовної культури автора" [с.25]. Важливо, що представлені тут поезії яскраво демонструють, що перебування на Закарпатті внесло в художній світ В.Пачовського новий, свіжий струмінь, збагативши насамперед пейзажне тло його лірики. Закарпатський ландшафт стає органічною часткою інтимно-особистісних віршів збірки. Аналіз окремих поезій підтверджує думку Л.Голомб, що "закарпатські мелодії Пачовського відзначаються посиленням локального колориту, зачарованістю світом прадавніх народних переказів і легенд. Незрівнянний звукопис поета відтворює таємничість карпатської ночі, міниться голосами і барвами розкішної природи краю, переливається світлотінями його гір і рік... Образи, взяті з карпатських легенд, модифікуються в дусі суб'єктивізації оповіді, відповідного настроєвого забарвлення, витонченості модерної поетичної мови" [с. 26-27].

Вперше надруковано в рецензованій книзі переклади В.Пачовським чеського та словацького гімнів українською мовою, що були досить відомими в 30-х роках на Закарпатті.

Важливе методичне значення має розділ "Вивчення творчості Василя Пачовського в шко-

лі", де вміщено дві розробки уроків для 10-го класу, адже, як твердить Л.Голомб, "особливої ваги набирає поетичне слово В.Пачовського в ідейно-естетичному вихованні школярів-закарпатців". У першому з них пропонується модель уроку української літератури на тему "Василь Пачовський - визначний поет українського модернізму". Тут чітко визначено мету та тип уроку, його план та рекомендації, у якому конкретно сформульовані відповіді до кожного з пунктів плану. Цінним є те, що для конкретизації та урізноманітнення форм опрацювання матеріалу авторка рецензованої книги пропонує для аналізу окремі твори, що підібрані, на наш погляд, з особливою скрупульозністю і дають змогу простежити характерні риси модерністського поетичного письма В.Пачовського.

Новизною позначена розробка уроку для позакласного читання в 10 класі, тема якого "Історія та легенди Закарпаття в творчості Василя Пачовського", тому що цей матеріал уперше так докладно і фахово розглянутий у книзі Л.Голомб. Тут у полі зору дослідниці опинилися такі твори поета, як "Гомін дзвона", "Сріберний дзвін", "Скарб руської землі", "Тріє царі", "Князь Лаборець", "Про князя Корятовича і жовтого змія Веремія", "Князь Лев на Срібній землі". Запропонована тема становить яскраву сторінку в історії літературного краєзнавства, має, безперечно, виховне значення, адже, за слушним висновком Л.Голомб, "вважаючи, що "в нас є матеріал в народній словесності на найвищій досягнення духа", Пачовський майстерно переосмислював історичні та фольклор-

ні джерела з метою національно-патріотичного виховання молоді" [с. 130].

Стане у пригоді як для вчителя-словесника, так для зацікавленого читача вміщений у книзі літературно-критичний додаток, до якого ввійшли відгуки на творчість письменника його побратимів по перу Петра Карманського ("Василь Пачовський") та Володимира Бирчака ("Лицар-мрійник (Думки та спогади про Василя Пачовського)", а також критичне дослідження Василя Барки "Лірикомислитель". У цих працях зацентровано цікаві маловідомі факти життя письменника, розкрито деякі секрети його творчої лабораторії, виділено характерні риси його стильової манери.

У цілому рецензована праця - новаторське, творче, науково виважене дослідження, що має вагомий значення для глибшого розуміння художнього світу Василя Пачовського. Воно написане на високому теоретико-методологічному рівні, з урахуванням методики викладання літератури в загальноосвітній школі. Значення праці виходить далеко за межі шкільної практики і проливає світло на цілий ряд маловідомих фактів із життя і творчості видатного поета-модерніста, особливо тих, що пов'язують його долю з історією нашого краю.

Книгу "Василь Пачовський. Закарпатські сторінки життя і творчості" успішно використовують учителі на уроках у школі, вона стала відомою в наукових колах і на сьогодні, коли минає 125 років з дня народження поета, залишається чи не єдиним монографічним дослідженням про творчість В.Пачовського.

Евеліна Балла

"КРАЙ ДО КРАЮ ГОЛОС ПОДАЄ..."*

Розрахована на широке коло читачів, тобто на усіх, "хто цікавиться українським народознавством" (див.: анотацію до книжки!), рецензована праця вражає великою джерельною базою. Вона, що вповні заслуговує на статус ВАКівського видання, з'явилася друком на "Поличці "Карпатського краю", 1996". Проте, очевидно, скромні видавничі можливості автора не применшують її непересічного і, загалом ширшого, суспільно-культурологічного сенсу.

Свого часу вмотивовуючи причину звернення до теми, І.Сенько писав: "Закономірності взаємодії локального, національного і міжнародного можна би вивчати на прикладах усної творчості угорців, румунів чи словаків, які є корінними жителями краю, але заяви лідерів політичного русинства про те, що русини Закарпаття - це окрема нація, спонукають нас заглибитись у народну творчість русинів-українців" [с. 14]. Ця ж причина, крім, очевидно, наукового інтересу

вченого, спонукали його "заглибитись" також і у творчість Олександра Духновича, Августина Волошина, Василя Гренджі-Донського, Олександра Маркуша. Ця ж причина, як і високий фаховий рівень видання 1996-го року, зобов'язують нас до окремих, можливо, й слушних з погляду його автора міркувань.

Сприймаючи книжку "Ментальність русинів-українців" у двох структурних компонентах - фольклористичному і літературознавчому, - зупинимось спершу на таких її розділах:

- Фольклор як одне з джерел вивчення етнічної ментальності русинів-українців;

- Закарпатський фольклор у всеукраїнському контексті;

- Народна проза русинів-українців Східної Словаччини у контексті загальноукраїнського фольклору;

- Фольклор про Закарпаття у соборній Україні - правда чи фальсифікація?

Отже, у фольклористичній частині рецензована праця виконана із засад наукової методології та методик, розроблених такими світового рівня

* Сенько Іван. Ментальність русинів-українців. - Ужгород, 1996. - 135 с.